СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 174. Джерзі Сити Н. Дж., середа, 8-го вересня 1943. No. 174. Jersey City, N. J., Wednesday, September 8, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ в злучених державах Америки. ПЯТЬ ЦЕНТІВ за границею злучених держав Америки. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS in the United States of America. FIVE CENTS elsewhere.

РОБІТНИКИ СВЯТКУВАЛИ ДЕНЬ ПРАЦІ У ВОЄННИХ ФАБРИКАХ

НЮ ЙОРК. — Із звітів, які наспіли до пресових бюр, показується, що більшість робітників святкували День Праці цього року при роботі у воєнних фабриках. Був це найспокійніший День Праці від часу нападу на Перл Гарбор. Мало хто виїздив зо свого дому в дальші околиці на відпочинок. Переважно населення кожної місцевости користувалося своїми парками та місцями забави. З нагоди Дня праці провідники робітничого руху проголосили різні заяви, а робітничих парад було дуже мало.

НАРАХОВУЮТЬ 75 УБИТИХ В ЗАЛІЗНИЧІЙ КАТАСТРОФІ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Найшвидший потяг залізниці Пенсилвенія Рейлровд Компані, званий „Конгрешенал", що виїхав з Вашингтону в понеділок в год. 4. сполудня і мав прибути до Ню Йорку в годині 7.30 ввечір, розбився коло Філядельфії на перестанку Френкфорд Джонкшен. Як причину нещастя подають те, що шийка осі при колесі одного вагона перепалилася і колесо відпало. Катастрофа скоїлася в год. 6. ввечер, отже тисячі людей прибули подивитися на нещастя. Сім передних возів перейшли через рейкову злучку, а 9 задних вискочили з рейків і наїздили один на одного, придавлюючи подорожних, а навіть робітників, що стояли на боці. Досі нараховують 75 до 100 забитих, а яких 150 покалічених серед страшних сцен.

РЕПУБЛИКАНЦІ ВІДБУВАЮТЬ КРАЙОВУ КОНФЕРЕНЦІЮ.

ОСТРОВ МЕКІНЕК (Мишиген). — Від пятниці 3. вересня відбувається тут крайова конференція Републиканської Партії при співучасти 24 републиканських губернаторів, сенаторів, конгресменів та урядовців і делегатів партії. На нараді поставлено різні проекти для віднови діяльности партії для післявоєнних плянів. Нюйорський губернатор Дюї висловив погляд, що Америка мусить заключити тісний повоєнний союз з Англією, щоб утримати мир. Губернатор Тай з Минесоти видвигнув звісний плян бувшого губернатора Гаролда Стасена про співпрацю всіх народів, а губернатор Болдвин із Конетикат домагається від Злучених Держав, щоб вони гарантували створення свого роду „Ради Народів" для постійного втримання мира після війни. Появилися теж проекти, щоб переговорити з Демократами плян безпартійної акції перед виборами в 1944. р.

НАУКОВЦІ ШУКАЮТЬ ЗА КЛЮЧЕМ ВІЧНОГО МИРА.

НЮ ЙОРК. — Понад 200 визначних науковців зїхалися на четверту конференцію до Клюбу Професорів при університеті Коломбія, щоб між ін. обговорити можливости створення організації для вічного мира. Предсідником нарад є д-р Чарлз Гендел з університету Єйл.

САВТГЕМПТОН (Лонг Айленд, Н. Й.). — Президент Колюмбійського університету д-р Николас Ботлер виголосив тут лекцію, в якій сказав, що до чотирох свобід, пропонованих президентом Рузвелтом для забезпеки вічного мира треба ще додати пяту свободу, а то свободу підприємства, бо це є угольний камінь всякої активности.

МИНЕАПОЛИС (Минесота). — Бувший президент Америки Герберт Гувер виголосив промову перед зібранням членів Товариства Закордонної Політики при університеті Минесота. Він пригадав на свої давніщі пропозиції для підготови мира, а тепер положив головний натиск на такі переходові стадії перед заключенням мира: 1. порозуміння між Обєднаними Державами заки застановлять війну, щоб створити опікунів мира з представників великих держав; 2. тимчасове порозуміння перед перемогою, щоб наложити хоч якісь умови для переможених держав; 3. уплянувати переходовий час від кінця війни до замирення для охолодження пристрастей; 4. покликання до життя якогось роду міжнародної установи для збереження мира.

ЗАПОТРЕБУВАННЯ ЛЮДЕЙ У ПРОМИСЛІ ВАЖНІШЕ НІЖ НА ВОЄННІМ ФРОНТІ.

ВАШИНГТОН. — Комісія Робочої Сили відбуває тут свою конференцію для наладження відносин між запотребованням робітників у промислі і на воєнному фронті. Високі урядовці заявилися за те, щоб наперед забезпечити воєнні підприємства достатком робочої сили, а на другому пляні щоб покласти потреби армії при теперішнім недостатку робітників. Одначе це не значить, щоб не брати нового рекрута, лише, щоб напр. батьків не брати до армії, а наперед пробувати примістити їх при воєнній індустрії.

Чорчил заповідає побратимство Англії й Америки та спільне громадянство

КЕМБРИДЖ (Месечусетс). — „З війни вийде або світова анархія, або всесвітний лад" — сказав англійський премієр Винстон Чорчил в тутешньому університеті, коли йому надавали почесний докторат прав. Для створення всесвітного ладу Чорчил передбачує таку дорогу:

Британський та американський нарід не може обмежитися на вигрі війни, а мусить дальше співпрацювати у військовій та політичній ділянці в такім тіснім порозумінню, як це робиться тепер, а як ще ніколи ніякі союзники не працювали давніше. Мілітарну машинерію треба буде втримати і після війни, може і довший час, на всякий випадок доти, доки не повстане якась світова організація держав, що дасть нам забезпеку перед вибухом третьої світової війни. Розвиток Злучених Держав дійшов так високо, що ця держава мусить брати на себе відповідальність за долю світу. Разом з Англією Америка мусить стояти на сторожі волі й бути готовою до боротьби проти тиранії Тому, що ці дві держави говорять одною, а це англійською мовою, вони можуть творити таку злуку, що доведе до спільного громадянства. На тій підставі може і повинен повстати братній союз обидвох народів не для поширювання територіяльних здобутків, але для втримання ладу, щоб тим віддати прислугу цілому людству.

ВАШИНҐТОН ПРИХИЛЬНИЙ ІДЕЇ ТІСНОЇ СПІВПРАЦІ З ВЕЛИКОЮ БРИТАНІЄЮ

ВАШИНГТОН. — Пропозиція Винстона Чорчила, в справі тісної співпраці Америки й Англії, про яку він говорив в університеті Гарвард, викликала тут прихильне приняття. Політичні кола слідили від довшого часу розмови Чорчила з президентом Рузвелтом і вважають таку енунціяцію за натуральну. Одначе тут панує опінія, що покищо не треба заключати ніякого союзу, а обмежуватися на тісній співпраці військових штабів і міністерств закордонних відносин. Для вироблення прихильної опінії для такого союзу між населенням Злучених Держав буде досить, коли будуть проголошувані наперед однозвучні заяви обох урядів. Таксамо треба буде затримати по війні спільні комісії для корабельного руху, для експорту, для наладження світових ринків, для продукції харчів та ін. — З огляду, що становище Росії про границі в Европі і в її повоєнній політиці не є приемливе для нашого краю, пропозиція тісного союзу з Англією є ще більше принадна та практична.

Україна цілковито винищена і представляє одну велику пустиню, пишуть кореспонденти

ЛОНДОН. — З звідомлень, що надходять від кореспондентів, що є наочними свідками того, як тепер виглядає Україна, виходить, що славна житниця Европи перемінилась тепер у цілковиту пустиню. Чорна й багата земля лежить у більшости пустарем. Жінки і діти, обідрані й голодні, вандрують з місця на місце, шукаючи і благаючи хліба. Це дійсно „обсмалена" земля, ось та багата колись Україна. З сіл і знаку нема, або остали руїни. Всюди повно понищених повзів, гармат і т. п. І не можна зачинати навіть обробляти землю, бо вона повна мін. Гинутимуть від них селяни, пише кореспондент, ще роками і по війні, а що доперва тепер. Та, не зважаючи на ту небезпеку, українські жінки беруться копати землю таки зараз, як тільки скінчиться битва, та як тільки спрятають трупів...

БРИТІЙЦІ ВДОВОЛЕНІ З ПРОМОВИ ЧОРЧИЛА ПРО ПОВОЄННУ КООПЕРАЦІЮ

ЛОНДОН. — Міліони британців, пише американський кореспондент, пильно вслухувались в промову свого премієра, Винстона Чорчила, в якій він заповів повоєнну англьо-американську коперацію, як і те, що спільна мова готова стати підставою до спільного горожанство. Дивувало декого, що поминено тут Росію, для якої мається повагу, але з якою не вяже британців те, що з Злученими Державами. Стверджується, що як Чорчил сказав, що англійсько-американська кооперація не буде в Англії „партійною справою", то сказав правду, бо так відчуває пересічний англієць. Теж надмічується, що те, що Англія звернулась до Росії, було радше наслідком непевности, яку повоєнну політику будуть вести Злучені Держави, а Англія хотілаб бачити по війні тривкий мир, за яким мусить стояти сила.

ЯК ПОВОДИТЬСЯ АЛІЯНТСЬКИМ ВОЯКАМ З ІТАЛІЙЦЯМИ

З ВОСЬМОЮ БРИТИЙСЬКОЮ АРМІЄЮ В ІТАЛІЇ. — Аліянтська начальна команда видала для вояків в Італії книжечку, що має 32 сторони і розповідає про Італію і населення, а в першу чергу дає поради, як треба поводитись вояками з населенням, щоби здобути в нього довіря і пошану, а теж і послух. Описані там місцевости, які вартує звидіти, зокрема Ватикан та такі міста як Неаполь, Фльоренція. Є повно фотографій. В книжці кажеться, що італійці є надії ворогами так довго, як довго ставитимуть опір.

БУВ В НЕБЕЗПЕЦІ, АЛЕ В 1940 РОЦІ. — Пригадують, що британський премієр, Винстон Чорчил, малощо не втратив життя, як у жовтні 1940 року німецькі летуни бомбардували Лондон. Одна німецька бомба впала на будинок, що находився всього 50 ярдів від будинку під ч. 10 Давнінґ Стріт, де саме Чорчил в тому часі обідав.

В НОВІЙ ҐВІНЕЇ НА ПАЦИФІКУ ОКРУЖЕНО 20,000 ЯПОНЦІВ

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА НА ПОЛУДНЕВО-ЗАХІДНІМ ПАЦИФІКУ. — Генерал МекАртур був наочним свідком своєї власної стратегії, наслідком якої занято майже без боїв в Новій Ґвінеї такі стратегічні позиції, що можна сказати, що коло 20,000 нагромадженого там японського війська не зможе звідтам видобутись. Американські сили виладувано на беріг біля Ляе і в Саламава. Рівночасно скинено з літаків більшу скількість парашутистів і легку артилерію. Тим усім операція приглядався ген. МекАртур з літака, що кружляв над американськими військами, що висідали на сушу, або бомбардували Сінгавал Плянтацію, що була сильною японською твердинею, з якої остали тепер тільки руїни.

ДАЛЬШІ СОВЕТСЬКІ УСПІХИ В УКРАЇНІ.

ЛОНДОН. — Советські воєнні звідомлення подають, що в одному тільки дні звільнено 290 місцевостей в Україні від німців. Здобуто Конотіп, де вбито 3,000 німецьких вояків, що ставили розпучливий опір, намагаючись доконче вдержати цю важну стратегічну позицію. Конотіп віддалений від Києва всього 127 миль. Ще більші успіхи виказують звіти про наступи в Донецькім басейні, де здобуто Макіївку, що має 240,000 населення. Совєтські війська є вже всього сім і пів миль від міста Сталине (давніше український місто Юзівка), що є щодо величини дванацятим містом в СССР. Московське радіо виявляє велику радість з приводу здобутків в Донецькім басейні, розголошуючи, скільки то заліза добувається на території, щойно звільненій.

В ІТАЛІЇ АЛІЯНТИ ПОВОЛИ ОСАДОВЛЯЮТЬСЯ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Британські і канадійські частини посуваються в полудневій Італії звільна вперед в північно-західнім нпрямі від Реджіо Калябрія до Сан Стефано. Терен там уже гористий і не ненадається до більших операцій. І війська не можна висадити на сушу в більшій скількости, бо нема відповідних пристаней. Найближчою такою пристанею може бути доперва Неаполь і тому мабуть його так сильно бомбардують. А це означає, що скоро будуть пробувати Аліянти його здобути. Звідтам уже довезти кораблями значні воєнні сили. Замітне, що полонено яких 3,000 вояків, але самих італійців. Німців майже нема, бо, як виходить, завчасу забрались, забравши з собою всю поживу.

ВИТАЛИ ОВАЦІЙНО АЛІЯНТІВ.

ЛОНДОН. — Самі англійські та канадійські вояки не могли вийти з дива в полудневій Італії з того оваційного привіту, яке їм справляло населення. Та, кажуть далі, люди були цілком голодні, бо жили тільки овочами і витали Аліянтів як справжніх добродіїв, що дали їм їсти.

АЛІЯНТИ БОМБАРДУЮТЬ ПОЛУДНЕВУ НІМЕЧЧИНУ.

ЛОНДОН. — Мангайм і Людвигсгафен, обидва над Реном, у полудневій Німеччині, були бомбардовані минулої неділі сотнями тяжких і середущих бомберів, британських і англійських Теж бомбардовано околиці Віртембергу і Бадену. Ось ті нові бомбардування вказують, що ідеться щораз більше в глиб Німеччини. А це означає, що згодом не буде в цілій Німеччині промислового міста, що не булоб бомбардоване Аліянтами. Іде теж про те, щоби нищити комунікаційні шляхи, що є дуже важне зоглядну на аліянтську інвазію Европи.

ЩО Є З АМЕРИКАНСЬКОЮ СЕМОЮ АРМІЄЮ?

ЛОНДОН. — Ось це є те питання, що дуже журить німецьку команду. Бо, як знаємо, в Італії оперує Восьма Британська Армія, а нічого не чути про Сему Армію Злучених Держав, що здобувала Сицилію. А з того, що за неї нічого не чути, начальна німецька команда заключає, що вона має певно інше завдання. Себто, що зачне інвазію Европи з якогось іншого місця. Та таких місць є багато. Але з того, що німці тепер роблять, виходить, що вони надіються другої інвазії Европи через полудневу Францію, десь недалеко Марсилії. І саме тамтуди мали спровадити до 10,000 інжинірів, щоби скріпити фортифікацію цеї території. Теж кажеться, що німці мають тепер в Франції пів міліона війська для здержання інвазії.

ЗНИЩИЛИ СІМ ВОРОЖИХ ПІДВОДНИХ СУДЕН.

ЛОНДОН. — Звідомляють, що недалеко Біскайського заливу американські і британські бомбери знищили сім німецьких підводних суден, з яких два судна були транспортовими, себто помагали своїми доставами іншим суднам бушувати по Атлянтику. В боротьбі з субмаринами помагала теж і британська фльота.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Святкували працю працею

Цьогорічний Лейбор Дей не був таким, яким ми звикли його бачити в мирних часах. І цілком зрозуміло. Цеж війна. А дотого така війна, якої досі не було. Вона тотальна, а робітник є у ній не менше важний як вояк на фронті. Тому теж, як у цьогорічний День Праці не спочивав американський вояк на фронті, так і не мав відпочинку і американський робітник, зокрема той, що занятий у воєнній промисловости. Через те ми були свідками, що цього року на Лейбор Дей одна частина суспільности, головно жіноцтво з дітьми, спішила, щоб використати вільну хвилю і налюбуватись сонцем, а друга спішила в тому самому часі в робітничих одягах і з бляшанками до фабрик на роботу.

Ось те, що американське робітництво здає собі добре справу, що як довго боротьба на фронті, так довго немає йому відпочинку, знайшло признання з боку многих представників уряду. Вони ствердили у День Праці, що саме завдяки тому наша продукція є вдержана на дуже високому уровені. А притому ще й виявили повну віру, що ця продукція ще підніметься вище, бо цього треба, щоби остаточно перемогти ворога. А цей ворог далі сильний, ще далі добре узброєний, і ще далі твердий в опорі, як заявив секретар маринарки, додаючи, що це означає, що війна ще потягне довго і буде дуже завзята і крівава. І тому, додав він, продукція наша не може спочити, а мусить ще далі раз-у-раз збільшатись, бо будуть збільшатись тепер і воєнні потреби. Цеж наближається час, коли прийдеться стрінути головні сили ворогів.

Ось те, що американські робітники, виховані в свободі, не спочивають і не допускають усіми силами до зменшення продукції, є, по словам секретарки праці, теж великою втіхою для робітництва, що стогне в ярмі держав Осі. Це є заповідь, що може наступний День Праці повитають ті поневолені робітники в такий спосіб, як звикли витати його вільні американці.

Цьогорічний День Праці був ще знаменним і з цього боку, що в ньому зорґанізоване робітництво через своїх представників з Американської Федерації Праці та Конґресу Промислових Орґанізацій виявило, що воно не тільки свідоме, що на ньому спочиває справа вільного робітничого руху в світі, але теж зголошує слово щодо нового порядку в світі, зокрема щодо світового замирення. Вилйем Ґрін, голова А. Ф. Праці навіть проголосив точки, яких треба придержуватись в нарадах над миром. А в тих точках є загальні засади, а теж і домаґання, щоби по війні в цілому світі робітництво могло свобідно орґанізуватись і належати до вільних і незалежних юній.

Отже, коли наше робітництво не відпочивало й не забавлялось на Лейбор Дей, а продукувало зброю на боротьбу з ворогами свободи і свобідного робітничого руху, то воно може бути вдоволене, що працювало для дійсно великої справи.

Пора на повну згоду

Аліянти взялися за остаточну воєнну розправу з Гітлером в Европі. А заразом і за сильніший наступ на Японію. Кожний день приносить тепер щораз важніші звідомлення з бойових фронтів. Кожна воєнна подія вказує наглядно, що Квебекська Конференція повзяла справжні історичні ухвали, принаймні, коли іде про те, щоби Аліянти виграли війну, що наразі є найважнішою справою.

Щож повинно бути природним в ось такому моменті? Чи не спільна радість між Аліянтами? Чи не спільне додавання отухи? Бож зачався це пятий рік тяжкої війни, що принесла стільки терпінь народам світа, а стільки журби Обєднаним Державам, особливо в часах, коли з кожного фронту доходили тільки самі сумні вісти, а тепер ми свідками, що діється якраз навпаки. Вороги сумують. Вороги залякані. Вороги не знають, що їх жде завтра. Вороги чують, що їм надходить кінець.

І ось в такому часі, коли простий розум каже, що треба взятись усім разом, щоби чимскорше розгромити спільних ворогів, діються речі, для яких не повинно бути місця. З Москви ідуть постійні дальші обвинувачення, що нема ще досі „другого фронту", як і іде дальша пропаґанда, що ставить воєнну справу так, що одинокі Совети властиво бють Гітлера, а решта то — ніщо.

Атакується з Москви навіть аліянтську військову адміністрацію в Сицилії аж в такий спосіб, що пишеться в совєтській пресі, що вона держить „з фашистами". І пишеться далі, що Совети давали Аліянтам територію, звідки вони могли нищити Гітлера, а виходить, що вони не хотіли з цього користати...

З ось такої поведінки Москви користають в Америці різні журналісти від сензацій, як і їхні ґазети, і пускають в світ несотворені речі про „противросійську політику" департаменту стейту, зокрема секретаря стейту Гола, що ніби змагає до того, щоби Росія якнайбільше і якнайдовше проливала крови.

Дійшло до цього, що сам президент Рузвелт був змушений в те вмішатись аж в такий спосіб, що назвав одного з ґазетярів за розповсюднювання таких „новинок" просто брехуном.

Річ ясна, що хто застановиться серіозно над тим з цього боку, що воно шкодить справі перемоги Аліянтів, як і скорому закінченню війни, то звичайним розумом не дійде до сука самої справи. З цього виходить, що відграють тут важну ролю ще якісь інші справи, загалови ближче невідомі. Та які вони не булиб, для них не повинно бути місця саме тепер, коли іде головно про мілітарні перемоги. Цькування, звернене проти Америки і Анґлії задля того, що нема такого „другого фронту", як його розуміють Совети, є нерозумне. І злобне, коли є ще й в такому моменті, як ми станули вже на европейську землю.

Проф. Микола Чубатий.

СВІТОВІ ПОДІЇ ТА УКРАЇНСЬКА СПРАВА

Мов паралітик той на роздорожу.

Іван Франко у своїй відомій поемі „Мойсей" схарактеризував своїх сучасних українських земляків як паралітиків, що видять, чують та серцем відчувають усе, що довкола них діється, тільки воля спаралїжована, немає ніякої активности. Від появи цього ґеніяльного твору поета минуло вже понад трицять літ. За той час багато дечого змінилося на українських землях на краще. Давний паралітик зачав рухатися, ділати, боронити рідної землі, але параліж не уступив ще цілковито зі всіх членів українського національного орґанізму.

До людей з української крови зараховуються теж і американські українці. Для них Америка, річ ясна, є і має бути на першому місці. Але в міру обставин і сил вони повинні теж памятати і за нещасну Україну. А яка є дійсність?

Нині, це не звичайні будні, дні партійної гризні, особистих амбіцій та підставлювання ноги кожному, хто хоче щось робити. Такі як нинішні дні повторюються раз на сто літ. Не треба бути великим вченим, щоб не розуміти того, що це, що станеться по цій світовій війні за пару місяців, за рік, два, це утримається на кілька десяток, а може й на сто літ.

Двацять літ по останній світовій війні були немов тільки передишкою. Народи зірвалися знов до бою на життя та смерть і це, що станеться по тій війні, утривалиться на довший час. Таке і буде з українським народом. Тепер, нині, все ще в плиннім стані. Нині ще можна звідси з Америки українському народови помогти. Не зробимо того нині, не зробимо того завтра, то не зробимо вже може й ніколи. За нами, американськими українцями, лишається тільки сором, що палитиме лиця нащадків наших, що ми ті часи, коли кувалася доля українського народу самі нічого не робили, та не то що нічого не робили, а ще їдю заздрости, злочинних особистих амбіцій перешкаджали, коли хтось хотів щонебудь робити. Ми помаґали в той спосіб закути український нарід у кайдани може на нових сто літ.

Зближається дванацята година!

Ніхто хіба в це не сумнівається, що більша частина теперішної світової війни вже за нами, зближаємося до її закінчення, надходить ліквідація того світового пожару, зближається суд над народами та вирішення їх судьби. З горячковою скорістю працюють нині американські державні установи, що студіюють усі питання світа. Наш великий президент Рузвелт накреслив ідеольоґічну загальну засаду будучого світа. Він хотів би йти дотеперішною традицією американізму та принести волю усім народам на підставі права самовизначення народів, річ природна, що народам, які за це право упоминаються. В тім теж напрямі йдуть студії американських державних аґенцій.

Окремо працюють теж десятки громадянських американських установ, звичайно при університетах, що розроблюють питання повоєнного порядку. Розробляють вони трудні та замотані проблеми теж Східної Европи з намірами принести світови тривале замирення. А хто інформує їх про теперішний стан української справи? Окупанти, а з українців ніхто.

Побіч усіх громадянських американських установ кожна національна група американських громадян, заінтересована у корисній розвязці справи свого народу в Европі, веде живу інформаційну працю про свій нарід, достарчає державним та громадянським американським установам матеріялів на доказ слушности прав свого народу. Цю роботу ведуть більші та середні народи, як росіяни, поляки, чехи, ведуть навіть такі малі народи як естонці, лотиші, литовці. Їх інформаційні аґенції наладнані та справно працюють, появляються цілі видавництва, що мають стати інформаційними підручниками для тих представників великих народів, що вирішувати будуть долю всіх народів світа. Їх американські земляки це добре розуміють, що тепер або ніколи не потрафлять помогти своїм землякам в Европі.

Тільки ми одні — мовчимо. Виглядає, що американських українців опанував якийсь параліж. Поодинокі ідейні українські люди видять це та відчувають, що є зле. І їм то треба стрясти усі струпи, що обсіли американсько-українську збірноту та взятися хоч пару мінут перед дванацятою годиною до нової роботи.

Де причини паралїжу американсько-української збірноти?

Немає найменшого сумніву, що причиною того паралїжу волі американсько-української збірноти навіть у цей так високо критичний момент, лежить в партійнім чаді невеличких груп американських українців. Подібна партійність є одною з причин упадку української держави над Дніпром в роках 1917-1920. Як якийсь передпотоповий пережиток перенеслася та партійність на американську землю, хоч старокраєва партійність серед американських українців немає ніякої підстави, себто тої, яку мала в старім краю, в Европі. Бож яке в Америці примінення може мати европейський український націоналізм, чи соціялізм, чи гетьманство, Господь знає. Замісць бути тільки американцями українського походження ми маємо тут ніби старокраєві партії, що розсварені між собою паралїжують цілковито громадське життя американсько-української збірноти та перешкаджають робити навіть тим, що не хочуть бути партійниками, тільки американцями та українцями.

І в інших народів є партії, але загальний інтерес ставиться вище понад партію. Недавно поляки зі Шікаґо внесли до Білого Дому меморіял, щоб Західну Україну лишити при Польщі. Під меморіялом є підпис соціялістів та вшехполяків, союза братцв рожаньцових та безбожників. Пригляньмося праці двох великих американських партій — демократичної та републиканської. Чи найшовсяб американський демократ або републиканець, що ставив би вище добро партії над добро цілої Америки й тоді, коли вирішується доля Америки, чи перешкаджавби в роботі другим? Такого руїнника публична опінія Америки умертвила би, він став би скоро політичним трупом.

Серед американських українців ця хороба дивовижного та нежиттєвого партійного сектанства ще живе серед невеликих гуртів людей, але й вони задавлюють віддих американсько-української збірноти.

Вище сказне не відноситься до цілої маси прихильників одної чи другої партії, а відноситься це звичайно до кількох одиниць, що босували чи босують на тім чи другім партійнім загумінку та бояться, що коли американсько-українська збірнота отрясеться з того партійного чаду та поставить справу Америки та українського народу вище їх партійного сектанства, вони лишаться без вірних. Ідейні маси це видять, але якось замало тої енерґії, щоб отрясти зі себе ті партійні струпи та ратувати рідного брата за морем від нової неволі, лишаючи партійного боса та його найближчих помічників власній долі. З цього користають темні духи Арімана серед американських українців та виповзуються, щоб собі відбитися на кожнім, хто колнебудь пятнував їх безідейність.

Не губите Земли Руськія.

Вже за нашої памяти Іван Франко таким пламенним словом кликав до засліплених земляків, що соромом покриватисямуть лиця їх нащадків, за їх вчинки супроти України. А 800 літ тому назад, коли стара Русь-Україна була теж роздерта крамолею та сварками князів, які вище ставили власне добро понад добро цілої України-Руси загроженої чужими наїзниками, одна із найбільше творчих постатей української історії, князь Володимир Мономах такими словами кликав до посварених князів: „Помните братія на Землю Нашу, не губите Земли Руськія". Такими словами, що несуть на собі 800 літ української історії треба нам відізватися до земляків в Америці: „Згадайте браття на рідну землю, не губіть України у це лютеє время, у важку історичну годину своїми особистими амбіціями, партійними чи ґруповими чварами".

Приходить дванацята година, може остання година, щоби впімнутися за право самовизначення теж і для українського народу в Европі. Через безділля американських українців нині української проблеми в Америці нема, а саме цього хочуть усі наїзники та дотеперішні окупанти української землі. Вони хочуть, щоб ви мовчали, щоб мовчали ще хоч пару місяців, хоч один два роки, поки не западе присуд на український нарід, а приспана ворогами та нашим безділлям Україна по тім світовім пожарі збудиться знов окрадена з волі, закута у безнадійне ярмо.

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

32)

— До суду? — обізвався понуро Андрусь. — Ну, також добра рада! До суду! І хоч би їх там і позасуджували, то що? Посидять по пару місяців, та й вийдуть і ще вдвоє будуть мститися на людях. Але чи їх позасуджують? За що буде їх скаржити в суді, коли сам не знаю, що вони там дівці зробили? А хоч би й сто раз знав, то де має на це свідків, як їм докаже? А, може, дівка сама з власної волі зробила собі смерть або, може, Бог знає, на то інша була причина? Ех, Матію, Матію, з твоїм судом!... Тут треба іншого суду, іншої правди!...

На ті слова Матій, мов справді побитий, схилив сумно голову і зітхнув важко, немов помимо своєї волі й охоти мусів признати їх правду. А Прийдевода ще пильніше глядів на Андруся і ледве чутно промовив:

— Так, побратиме, і я так гадав, що свідків нема ніяких!... Ще коби вона хоч жила, Господи, коби вона жила! Але ви знали, яка вона була горда та неподатлива, ніякої ганьби, ніякого згідного слова не могла стерпіти!... Ну, але щож мені робити, що діяти?...

Андрусь узяв його за плечі і відвів до кута, моргнувши Матієві, щоби відступився, — й опісля зачав йому щось стиха шептати до вуха. І видко, що не малої ваги мусіли бути Андрусеві слова, коли молодий нарубок від них зразу поблід ще дужче, далі почервонів, а вкінці, тремтячи всім тілом, немов у зимниці, залився голосним плачем і, гаряче стискаючи Андрусеву руку, викрикнув:

— Так, твоя правда, братчику, іншого виходу нема! Так і зроблю!

— Тільки зручно, розважно і сміло, і нема чого боятися! А тоді... тоді побачиш, що полекшає! Ну, а тепер іди вже, добраніч!

Прийдеволя мовчки поклонився і пішов.

Андрусь перейшовся кілька разів по хатині, силючися надати свому лицю спокійний вираз, хоч, очевидно, і сам був до глибини зворушений. Далі приступив до Бенедя і випростувався перед ним у цілій своїй велетній поставі.

— Ну, ви бачили нашу роботу?

— Бачив.

— І щож ви на все те скажете?

Бенедьо звісив голову, мов хотів зібрати докупи розсипані думки.

— З усього бачу, що ви щось страшне й велике задумали, хоч сам собі не можу вияснити, відки це у вас взялося.

— Відки взялося? Е, це довга історія, котра зрештою і не належить до речі.

— А опісля, чи буде у вас досить сил, щоби зробити те, що думаєте?

— Ми сіємо, а чи сімя зародить утроє чи вдесятеро, цього не знаємо!

— А опісля... ще одне... — Бенедьо запинався в мові — Чи подумали ви...

— Над чим?

— Над тим, що саме найголовніше...

— Ну?

— Яка користь і для кого користь буде з вашої роботи?

Андрусь пильно глянув на Бенедя, а далі засміявся гірким сміхом.

— Ха, ха, ха, користь! А конче мусить бути користь?

— Ну, я так гадав, — відповів спокійно Бенедьо, — що коли що робиться і розважно робиться, то треба й погадати, чи і для кого буде з того користь?

— Гм, вільно вам і так гадати! А я так гадаю: оце мене тіснить ворог з усіх боків, виходу мені нема ніякого. Я набиваю стрільбу. Чи забю нею ворога, чи себе самого, то мені все одно.

— Ні, ні, ні, — підхопив живо Бенедьо, — це так в вас говорить сліпа, безвихідна розпука, а не розвага! Бо чиж дійшло вже аж до того, що нема ніякого іншого виходу? А хоч би діло й так стояло, то чи гадаєте, що це все одно забити себе або забити ворога? Себе забете — ворогові лекше та простовільніше!

Тепер на Андруся прийшла черга звісити важку голову і збирати думки докупи.

— Твоя правда! — сказав він вкінці до Бенедя. — Тут треба подумати. Хочеш бути нашим побратимом і думати разом з нами?

— Вашим побратимом, але не сліпим знаряддям вашої волі!

— Ні!

— І щоб вільно було кожному думати, що хоче, і іншим говорити, що думає.

— Це в нас і тепер вільно. Адже ти чув нині...

— Так то так, але я ще раз собі те вимовляю. Собі і кожному.

— Добре.

— А на таке, то буду вашим побратимом, буду думати разом з вами над тим, чи нема для нас виходу з великої всенародної кривди!

Андрусь, а за ним Матій радісно обняли Бенедя, як брата.

Наші побратими так були заняті собою і своїми думками, що й не чули, як хтось закалатав у сіняні двері, отворив їх з легким скрипом і увійшов до сіней. Аж коли рипнули й хатні двері і новий гість станув на порозі хати, тоді побачили його. Це був високий, рудий чоловік, з недобрим позором сивих очей і з недобрим виразом на піганистім[36] лиці, хоч те лице в тій хвилі трохи розяснене було якоюсь зловіщою радістю.

— Дай Боже! — муркнув чоловік, припіднявши дрібку капелюх на голові.

— Дай Боже! — відповів Матій, котрому якось недобре зробилося на вид нового гостя. Бо той новий гість, то був його найбільший ворог, Мортко, наставник при кошарах у Германа Голдкремера. Матій немало здивувався, чого хоче Мортко тепер, у таку пізню добу, в його хаті, але привичне нашим людям пошанування для кожного входячого в хату казало Матієві скрити в глибині душі свою ненависть і всі відживаючі на вид Мортка болючі спомини.

— Сідайте, Мортку!

Мортко кивнув головою і сів.

— Що там чувати, що так пізно гостите до нас?

— А щож би? Все добре чувати! — відповів із злорадним усміхом Мортко, а по хвилі додав: Був у вас нині возний з суду?

Матій здрігнув при слові „суд", немов уколений.

— Ні, — ледве видушив він, чуючи щось недоброго, — не був.

— Ну, то, певно, завтра буде. У мене був нині.

— Ну, і щож там вам приніс нового? — спитав Матій, тремтячи всім тілом.

(Дальше буде).

36 Піганчстий — перістий, строкатий, рябий; піганисте лице — веснянкувате лице.

Танок царя підчас найбільшої катастрофи світа

Останній цар Росії, Микола II. вступив на престіл у 1894 р., проте його коронація відбулася в Москві щойно два роки пізніше, 13. травня 1896 р. по старому календарі.

Найближчі дорадники намовляли царя вибрати інший речинець для такого величавого свята, бо тринацятка могла би виявитися для нього нещаслива, одначе цар сміявся з цього забобону.

— Щож — казав Микола, хай і тринацятка, але зате вівторок, а він, кажуть, щасливий день у тижні. Отже одного дня щастя й нещастя; значить: на двоє баба ворожила.

Як знаємо, то та тринацятка була для царя справді дуже нещаслива, бож його панування перервали у 1918 р. вистріли большевицьких мазерів. Лиха ворожба сповнилася доволі скоро, бо того самого дня. День коронації царя Миколи II. був не тільки днем величавої паради, але і днем велитенської катастрофи, підчас якої втратило життя кілька тисяч осіб.

У великому, старому московському соборі горіло кілька тисяч свічок, в їх дріжачому блиску мерехтіли золотом та каменями висаджувані бані та творили для багатотисячної юрби небуденне видовище. На тому тлі мінився дорогий одяг вибагливих жінок та одностроїв ріжних послів і дипльоматів. На окремому, вибитому багряним оксамитом підвищенні стояли два золочені престоли. Усе те творило преґарну симфонію світла, кольорів і багатства, яким могла почванитись тільки стара, заможна передвоєнна Росія.

Новий цар бажав у тому дні виявити свої почування до простолюддя й тому вирішив, що не лиш багаті й визначні люди можуть забавлятися того дня, але танці й забави повинні бути доступні для всіх без винятку. Отже уладжено забаву на велику міру. Йдучи слідом Бориса Годунова, цар Микола забажав роздати подарунки селянам, яких стягли на забаву з дайдальших частин держави.

Веселе містечко.

На великому Ходинському Полі уладили щось у роді Люнапарку. Цар і цариця мали там роздавати дарунки, що складалися з одного фунта білого хліба, барвистої хустки на голову, пів фунта ковбаси, лакомника та чаші з царськими ініціялами. Тоді приладжено 40 тисяч таких пачок, бо організатори надіялися великого збіговища селян.

Одначе в дійсности зійшлося багато більше селянства. Вже на тиждень перед коронацією з усіх усюдів царської Росії, днем і нічкю приїздили до Москви окремі поїзди навантажені цікавими, які хотіли побачити незвичайне видовище. Селяни відбували далеку подорож, стоячи по кільканацять годин на ступнях поїзду. Цеж була неякабудь нагода побачити зближка „батюшку-царя" та ще й дістати від нього дарунок.

День перед коронацією міністер царського двора дістав вістку, що наплив селян щораз більшає та що слід негайно змобілізувати всі засоби обережности, щоб не допустити до катастрофи. Міністер звернувся негайно до влади, домагаючись, щоб визначити окремі військові відділи. Одначе військо не погодилося на те, вважаючи свою участь у характері сторожів образою царя. Хай, — мовляв, — нарід бавиться без перепон!" На другий день, 13. травня 1896 р. в год. 10. ранком мали отворити „веселе містечко", від якого юрбу відділював глибокий на 50 метрів рів. Кожний, хто переходив містком на „площу забав", мав дістати дарунок. Та як вдержати владі непогляду юрбу, що не слухає ніяких приказів, ні вказівок? Хто був би ждав терпеливо на свою чергу, щоб відтак може виставитися на кпини сусідів, якби так через спізнення не дістати дарунку? Адже заздалегідь говорили, що не стане для всіх дарунків.

Люди не спали цілу ніч, коли ж стало світати, юрба стояла над глибоким ровом; її ледви стримувала горстка поліцаїв, які хоч і робили все, що могли, проте не могли вдержати стихії мас. Перші ряди наближились до греблі. Не помогли ніякі прикази ні погрози. Очевидно вина того всього, що трапилося спадала на плечі російської влади, яка ніколи не вміла виявити відповідної проворности, як обходиться з юрбою.

Раптом розійшлася вістка, що не стане для всіх чарок. Ніхто не знав, хто перший пустив серед маси таку жахливу у своїх наслідках вістку. За нецілу хвилину юрба перервала посторонки, які загороджували доступ до „площі забав", столочила поліцаїв і, нічим уже нестримувана, рвалула вперед. Хто мав щастя, той дістався на площу, інші попадали до глибокого рова, вбиваючися на місці. Та на тому не кінець, бо властива катастрофа скоїлася щойно на площі забав. Усі, які перейшли через рів, кинулися вперед, домагаючись видачі дарунків. Організатори нещасної імпрези знову стрілили нову дурницю, бо кинули між маси кілька пачок. У задніх рядах счинився переполох, бо безліч розшалілих селян побоювалося, що для них не стане дарунків. Почалося немилосерне топтання по тих, що попадали. Старці, жінки й діти падали на землю і їх притолочували великі селянські чоботища. Зойки ранених мішалися з вигуками розлючених мужиків, яких ніщо не здержувало від здобуття царської чаші і пів фунта ковбаси з колачем. Все те тривало всього пятнацять хвилин, одначе й того було доволі, щоб на смерть затоптати — на основі офіційного обчислення — 1,138 осіб, у дійсности число нещасних жертв було більше, як три тисячі осіб! Щойно у трагічному менті стягнули козаків, які прогнали нагайками царських гостей.

Важко уявити собі більш трагічний контраст: з одного боку шумні паради, коронація, з другого одна з найбільших катастроф світа.

Найбільш цікаве закінчення тієї несамовитої події. Того самого дня вечором мав відбутися величавий баль, що його влаштував французький посол у Москві з нагоди коронації. Не зважаючи на враження, яке викликала несамовита катастрофа, не вдалося відложити балю. Навіть Микола II був на тому балі з дружиною.

— Щож — говорив цар — володар мусить бути теж добрим актором, який виступає в комедії навіть тоді, коли серце крається з болю.

У той час, коли з Ходинського Поля збирали столочені трупи, недалеко, у рясно освічених салях достойні гості безжурно гуляли.

Осьтак виглядала коронація останнього царя Росії. У крові почалося і у крові скінчилося.

ПОЛЬСЬКІ ВІСТИ ПРО ХОЛМЩИНУ І ПІДЛЯША

ШІКАГО (ОНА). — „Дзеннік Чікаговскі" пише, що на основі офіційних, півофіційних і приватних вістей з Польщі, керівники української православної церкви відбирають від польського населення костели й перемінюють їх на церкви. Згаданий щоденник подає, що полякам заборонено вчити дітей католицької релігії, рідної мови і заказано їм співати польські пісні. Це має бути на Холмщині.

Те саме діється й на Підляшу, пише газета. Там повстали сотні українських шкіл і діточих садків, а „Краківські Вісти" і „Рідна Земля" переповнені вістями про поступ українізації на Підляшу. Дальше „Дзеннік Чікаговскі" пише, що українські учителі й учительки дістають державну платню від німецького уряду й доносять йому, що думає місцеве населення.

РУМУНСЬКІ ЖИДИ В УКРАЇНІ

ЖЕНЕВА (ОНА). — Жидівські організації в Швайцарії дістали вістку, що як німці опанували румунське правительство, то приказали йому вигнати з Румунії всіх жидів. Зараз переведено спеціяльні антисемітські закони й приказано жидам вибратись на Україну. Вони поселилися в Могилевському районі і почали господарити, але що там все знищено, то жидівським кольоністам було дуже тяжко жити. Вони мучились, як могли, а як трохи підробились, то німці й румуни забирали в них увесь дорібок.

Буковинських жидів румуни зігнали до Шаргороду й примістили їх зразу в концентраційнім таборі, а потому створили там чисто жидівську кольонію. Румунський уряд заставляє жидів до тяжкої праці і відсилає їх будувати військові дороги, укріплення, тощо. Хто з жидів має фах, то місцева управа дає йому робітню й каже робити, чи направляти черевики, горшки, кожухи і так далі.

Присланий до Швайцарії список показує, що на Україні є кількадесять тисяч жидів, а між ними велике число сиріт. Всі вони живуть серед несанітарних відносин і бідують, бо румунський уряд не дбає про них і робить все, що може, щоб їм дошкулювати.

ЩОБ СПОВНИТИ ЯКСЛІД ОБОВЯЗКИ ЧЛЕНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ТО НЕ ВИСТАРЧИТЬ НАЛЕЖАТИ САМОМУ ДО СОЮЗУ. БО ДО ЧЛЕНСЬКИХ ОБОВЯЗКІВ СВІДОМОГО ЧЛЕНА НАЛЕЖИТЬ ТАКОЖ ОБОВЯЗОК ЗАПИСАТИ ДО СОЮЗУ ЦІЛУ СВОЮ РОДИНУ, СВОЇХ ПРИЯТЕЛІВ ТА БЛИЗЬКИХ ЗНАЙОМИХ.

АМЕРИКАНСЬКА БОМБА В ЯПОНСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ. —Цей корабель з японською залогою, призначеною для боїв з алійтськими силами на Полудневім Пацифіку, відразу затонув, як його поцілила бомба, скинена з низько літаючого американського бомбера-марки „Ліберейторс".

З МУЗИКИ

ТРИЮМФАЛЬНИЙ КОНЦЕРТ У ВИННИПЕҐУ

Хто був 28-го серпня увечір на концерті в Театрі Плейгавз у Виннипеґу, той напевно запамятає собі той концерт на ціле життя. То не був собі звичайний концерт. То був триюмфальний український концерт. Хто вийшов з концерту, той ще довго гомонів собі під носом „Ягілку" уложення Ф. Колесси або „Лох Ломонд". А декому в душі ще довго дзвеніли звуки власних композицій відомого артиста Романа Придаткевича.

Дуже добре співав мішаний хор на початку концерту під диригентурою славного диригента Олександра Кошиця пісні „Ой, по горах" і „Ой, у полі криниченька". Здавалося, що то не хор стоїть на сцені, але величезний орган, на якім по мистецьки грає світової слави диригент-композитор. Кивне рукою О. Кошиць в той бік і відізветься ніжними сопранами отой орган. Дасть другий кивок — і загремить отой орган грубше басами. Коли ж перед публику став опісля курсант Іван Снігура диригувати тим самим хором, то для публики була мила несподіванка. Співав хор „Бондарівну". І так вправно диригував п. Снігура, що публика нагородила його бурею оплесків. Публика наглядно побачила, скільки можна навчити курсантів Вищих Освітніх Курсів, що відбуваються що літа у Виннипеґу заходом освітної секції Українського Національного Обєднання, і за два місяці — липень та серпень.

Коли ж знову піднеслася куртина, то публика побачила перед собою при фортепіяні загально відомого у Виннипеґу фортепіяніста-композитора Івана Мельника, а на переді сцени нашого славного артиста-композитора Романа Придаткевича з Ню Йорку. Цей виступ п. Придаткевича — то був один з його триюмфальних виступів на концертах. Кільканадцять мінут чарував він публику двома своїми власними композиціями, „Бездомний козак і його кінь" і „Стріча з вітром", та „Словянськими танками" А. Дворака, „Анданте" українського композитора М. Гайворонського, та „Циганськими Аріями" П. Сарасатого. Скрипка в руках п. Придаткевича прямо живою виглядала. На салі царила гробова тиша, мов би нікого не було. Тільки на сцені скрипка то ніжно співала, то тихо гомоніла, то дзвоном дзвеніла. І публика нагородила п. Придаткевича довгою бурею оплесків.

По виступі артиста-композитора Придаткевича була 10-мінутова перерва. Коли знов піднеслася куртина, то на сцені стояв прекрасно мальовничий хор жіночий. Кожному було приємно побачити скільки молодої жіночої краси у преґарних українських костюмах. А на переді стояв наш улюблений та славний диригент — О. Кошиць. У гарнім, веселім настрою був. Сивий вже, як голуб. 69-тий рік на плечі йому сідає. Серцева недуга йому вже щораз сильніше докучає. Та всім нам так хочеться, щоб ще довго милував він та виховував взнеслою музикою українців для великих подвигів. Всім ще хочеться, щоб дочекався й він освобожденої України, та щоб повернувся на рідну землю як першорядний Артист Української Держави. Всім так щиро хочеться... Та саме тепер от, як піднялася куртина, славний О. Кошиць просто зачаровує своєю молодечою бадьорістю і свій хор. І жіночий хор, зложений із жінок та дівчат міста Виннипеґу та курсанток, прекрасно співає „Понад тими горонькими". А за тим слідує мила несподіванка. Перед жіночий хор стає молоденька диригентка — курсантка Івана Щепанська. І виконала молоденька диригентка свою ролю похвально. Хор уважно повинувався своїй молоденькій провідниці. Співав „Ой, сів, поїхав". Із щирих оплесків панна Щепанська відчула, що публика оцінила її здібности в диригентурі.

Та до найбільшої екстази захвату публика дійшла, коли жіночий хор почав співати „Ягілку" уложення Ф. Колесси. Давня-давня та сіра давнина відізвалася у серцях слухачів. Атавістично відізвалися у нашій крові може навіть і ці старинні часи, коли українці жили і над берегами синього Дунаю. Така то проста, але щира та ніжна „Ягілка", а так глибоко зворушує серце українця. Привид того, що українські дівчата вийшли ранесенько до Дунаю вмити білесенькі рученьки та ніженьки був тим сильніший, що на сцені стояло стільки жіночого цвіту, курсанток та місцевих дівчат і молодих жінок, у прекраснобарвистих українських костюмах, — около 80 душ. І так довго греміли оплески, що сяючий радістю проф. Кошиць дав знак, щоб хор ще раз повторив „Ягілку" — на місце пісні „Час до дому, час". З таким самим захопленням співав мішаний хор (та солістка пані Марія Кошовська) скотляндську пісню „Лох Ломонд". Дивно було, як то українські співаки так увійшли в душу улюбленої скотляндської пісні. Прекрасно співали. Славно співала сольову частину пані Кошовська на тлі допомоги хору, а згодом і самий хор ту пісню прекрасно докінчив.

Так, „Ягілка" і „Лох Ломонд" — то був самий вершок концерту — триюмфу.

Перед закінченням програми мішаний хор бадьоро та дійсно по козацьки співав „Гей, не дивуйтесь, добрії люди!" Концерт закінчився гимном „Боже, щасти".

На місці згадати й те, що вступне слово до концерту сказав по англійськи й по українськи проф. Т. К. Павличенко — один із 12-ти учителів 4-х Вищих Освітніх Курсів.

Так, описаний концерт, то було завершення двомісячних Вищих Освітніх Курсів, що відбулися й цього літа, як і попередньо відбувалися, заходами освітної секції Українського Національного Обєднання, на чолі якого стоїть п. Володимир Коссар. Цього літа було 44 курсантів і курсанток. Мало було хлопців, бо війна забрала. Дівчат було вдвоє більше. Ходили на виклади й 4 Сестрі Служебниці, щоби набути більше досвіду в учителюванні. Як і попередньо, директором курсів був д-р П. Маценко. В науці співу і музики йому допомогали проф. О. Кошиць та артист Роман Придаткевич, обидва з Ню Йорку. Та й для навчання історії, граматики, бесідництва, торговельних предметів, педагогіки, тощо, покликано академічно кваліфікованих людей, між якими були: о. д-р В. Кушнір, В. Коссар, о. С. Семчук, О. Івах, о. І. Шпитковський, д-р І. Гуляй, проф. Т. К. Павличенко, Вол. Костюк, і О. Тарнавський. В день, від 9-тої год. до 5-тої год., йшла наука музики та інших освітніх предметів. А майже кожного вечора йшло практичне навчання співу, гри на музичних інструментах, танків, тощо. А далі пішли проби для концерту. Взагалі так був час курсантів виповнений, що ледви чи коли стало часу на молодечу розривку. В самій школі в день пішло около 400 годин на науку. І про те, що за час курсу світогляд курсантів та курсанток поглибшав та поширився, нема ні найменшого сумніву. Поглибилося в них і розуміння цінностей української культури, особливо із викладів проф. Кошиця про українську музику й культуру.

Взагалі Вищі Освітні Курси вже стали свого роду українською інституцією та набрали права громадянства на вільній канадійській землі. Вони виховують талановитих провідників для канадійських українців. І так хочеться, щоб все українське громадянство зрозуміло вартість Вищих Освітніх Курсів та підтримало їх щедро не тільки морально-духово, але й збиранням фондів на їх ведення.

О. Івах, Виннипеґ, Ман.

УКРАЇНА ПІД НІМЕЦЬКИМ ЯРМОМ.

МОСКВА, (ОНА). — Найновіші вістки з окупованої німцями України говорять, що там страшна нужда. Німці вже ограбили українські землі до того, що нарід ходить виголоднілий, обдертий і горем прибитий.

Українці біженці оповідають, що німці плюндрують Україну і вивозять з собою все, що тільки можуть. Відступаючи, палять села, нищать залізниці, будинки, водопроводи, електрівні і все, що може людям придатися. Навіть українських людей вивозять з собою. Кажуть, що в Німеччині вже є десятки тисяч українських робітників. Забирають старих і молодих. Як німчисько побачить добре фізично збудованого чоловіка, то не питає чи він хоче їхати до Німеччини, чи ні. Поліцай тягне його на постерунок, реєструє і відсилає до Німеччини на каторжну працю. Всилають туди не тільки мужчин, але й жінок.

Розуміється, що в першу чергу німці вивозили з України молодь, а як впорались з молодими, то почали вивозити старших. Кажуть, що на Україні нема одної сімї з якої не вивезли когось до Німеччини на примусову працю.

Втікачі оповідають, що на Україні бракує солі, карасини, електричних лямпок, ліків і багато інших потрібних в щоденному житті річей. Немає також чобіт й одіння, бо німці все ограбили.

СМЕРТЬ Д-РА ГРДЛІЧКИ.

ВАШИНГТОН. — Один із найславніших світових антропольогів, д-р Ейлс Грдлічка, бувший директор Смитсонійського Інституту, помер тут від удару серця в 74. році життя. Він вславився подорожами до Аляски для студій над тамошніми ескімосами та алевтами. Він теж пильно студіював творення окремого типу американця. До Америки приїхав 14-літнім хлопцем з Чехії, був атлетичної будови й міг працювати понад сили пересічної людини.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАННЯ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

МІЖ ПРИЯТЕЛЯМИ. — Це витаються канадійський премієр Мекензі Кінг, зліва, з д-ром Т. Вг Сунгом, китайським міністром заграничних справ.

Вибух Везувія

(1)

(Американські війська в Сицилії зводили недавно бої недалеко гори Етни, що є вульканом. Як в 1929 році був вибух Етни, то український науковець Омелян Терлецький описав в львівськім „Життю і Знанню" свої враження з вибуху Везувія, які отсе передаємо).

Підчас подорожі по Італії в 1906 р. заїхав я до Неаполя, як настав головний вибух Везувія, один з тих, що трапляються що кількадесять років, або ще рідше. Списати вибух вулькану не легка річ, бо така подія є й велична й грізна заразом, і така незвичайна, що мешканці країв, де нема вульканічних вибухів, не так легко можуть собі її уявити. Але не зважаючи на те, всетаки хочу поділитися з шановними читачами моїми враженнями, які викликала ця подія. Ці враження були списані зараз по вибуху і вони були такі міцні, що ще й досі не втратили своєї виразистости. Для мене вибух Везувія 1906 року, це немов вчорашня подія. Про цей вибух написав був у „Ділі" свого часу покійний д-р Евген Олесницький, який також тоді перебував у везувіянських околицях і того самого дня, тільки кілька годин пізніше від мене знайшовся під Везувієм. Отже мої записки можуть бути доповненням згаданого опису.

Загальні відомости про вулькан.

Вулькани це гори, які викидають із себе розтоплену масу (ляву), вульканічне каміння (т. зв. вульканічні бомби), дрібні камінчики (ляпіллі), попіл, водну пару і ріжні ґази. Отвір у горі, яким видістається усе те з вулькану, називається кратером. Причина вульканічних вибухів та, що під земною корою знаходяться ріжні ґази і водна пара, які тиснуть на неї й, коли знайдуть в ній щілину, то втискаються в неї і з великою силою видістаються на поверхню землі, пориваючи зі собою вульканічне каміння, ляву і попіл. Сила вульканічних вибухів є нераз дуже велика, і вульканічні бомби вилітають з кратеру з такою скорістю як гарматні кулі, та доходять до висоти кількох кільометрів. Вульканічний попіл летить ще вище, а вітер розганяє його по цілій земній кулі і нераз треба кількох літ, поки не осяде цей попіл на землю.

Отож ґази й водна пара, згущені під земною корою, тиснуть на неї, потрясають її і через те викликують землетруси, називані вульканічними землетрусами. Вульканічні вибухи являються звичайно в фалдових горах, або недалеко від них, бо там є найбільше щілин у земній корі.

Через те розміщення вульканів стоїть у звязку з розміщенням гір. Але воно є в звязку також з близкістю моря, бо морська вода всякає в землю і через те під земною корою витворюється велика скількість водної пари.

І воно дійсно так є, що чинні вулькани знаходяться в гористих околицях над морськими берегами. В Европі найважніші вулькани: Етна на Сицилії, Везувій в Італії, Гекля на Ісляндії і Санторін на однім з Ліпарійських островів. Велика смуга вульканів знаходиться в Азії і Америці. Вона тягнеться від островів Андаманів і Нікобарів через остров Суматру, Джаву, Кракатав, Целебес, Філіпіни, Лю Кіо, Японські острови, Курилі, півостров Камчатку, острови Алевтські, Кордилієри Північної Америки, остров Мартініку і Анди. В східній Африці є теж два вулькани, в місці, де колись заломилася земна кора. В Австралії є теж у горах вулькан, недалеко від полудневосхідного побережжа.

Крім чинних вульканів є також нечинні, напр. на Кавказі і в горах Ельбрус над полудневими берегами Каспійського моря, вулькан Санторін на острові тої самої назви на Егейськім морі та інші. Є також сліди вульканічних вибухів у середині континентів, напр. на полудневих збочах Карпат, в середній Німеччині, в середній Франції і т. д. Пояснюється це тим, що колись згадані місця лежали над морськими берегами.

Околиця Везувія.

Околиця Везувія від сторони Неаполітанського заливу належить до найкращих країн світа. На це складаються ріжні чинники. Сама околиця від сторони Неаполя є горбовиною, покритою гірною ростнею. На сході здіймається на рівнині Везувій, заввишки 1200 метрів, здалека видко гори Апеніни. Береги заливу покручені, а морська вода при погіднім небі блакитна. На морі від полудневого заходу знаходяться гористі острови, покриті буйною ростнею. Серед зелені розміщена знова частина Неаполя, в якій знаходиться багато віль з садами й першорядні готелі, а на схід від того море з каміння — старий Неаполь з вузенькими вуличками. Сам Везувій окружений вінцем з містечок і садів, де ростуть цитрини, помаранчі, оливки та винна лоза. Як що додати до того те, що в літнім часі тут безперервна погода і сонце усе те озолочує ясним світлом, то це країна немов із казки, це „рай" на землі. Тільки руїни старинних Помпеїв і Геркулянуму можуть викликувати дивні спогади, але тутешні мешканці на це не зважають, вони живуть безжурно, веселі, розбавлені, немов дійсно діти щастя. Але підземний гук, що кожної хвилі може настати, і опісля випари газові і водної пари над Везувієм є грізним „мементо" (остереженням), а коли настане вибух Везувія, тоді приходять чорні хвилі для везувіянської околиці. Повітря стає замрачене, сонця не видко, земля дрожить, а Везувій заслонений попелом. Наступають страшні дні для людей й замісць „раю" настає „пекло".

Вибух Везувія.

Перед самим відїздом довідався я в Римі, що Везувій неспокійний, що зачав вибухати. Я думав однакож, що до великого вибуху не прийде, що це один із тих численних вибухів, які більшого значіння не мають. По дорозі вступив я до Монте Кассіно, щоб оглянути найстарший монастир в Европі (Бенедиктинів). В монастирі приняли мене дуже гостинно; там я оглянув костел, підземну каплицю з мозаїками, взорованими на византійськім і египетськім мистецтві, бібліотеку і приватну гімназію. Переночувавши я рішив поїхати до Неаполя. Сказано мені, що вночі було чути громи від сторони Неаполя. Це був доказ, що Везувій зачав на добре свою роботу.

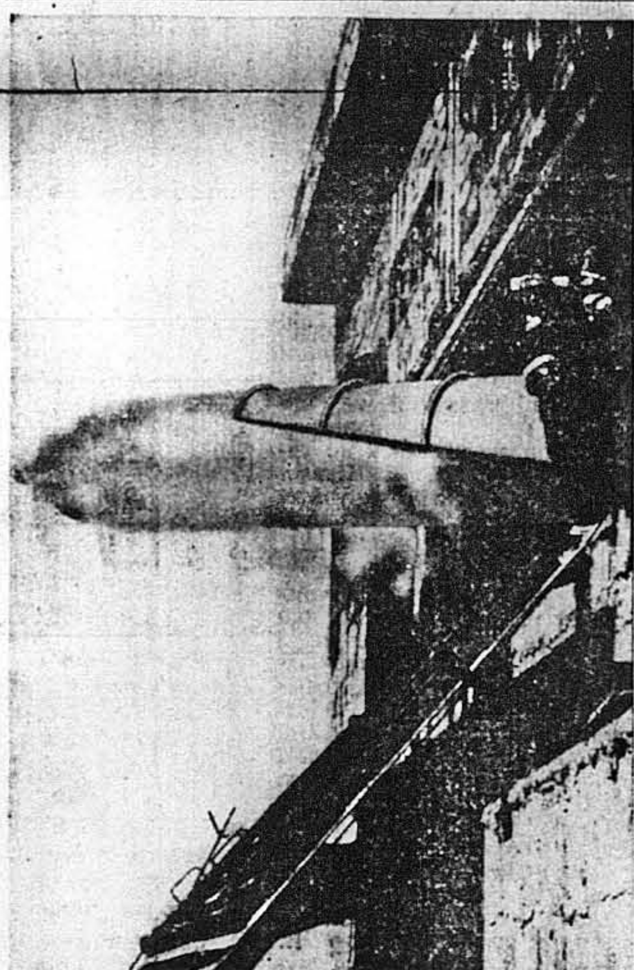
Коло полудня вибрався я залізницею до Неаполя. Побачити Неаполь зі славним заливом це вважається щастям, але мене ще більше цікавив вибух Везувія, бо це мусить бути щось величне і заразом грізне. Поїзд переїхав через субапенінську горбовину і вїхав на неаполітанську рівнину (кампанію). І саме тоді несподівано побачив я на полудневій части рівнини високу гору, а вершок її був схований у великій темно-оловяній хмарі. Це був Везувій, а хмара — це вульканічний попіл, який уносився над Везувієм та навкола нього. Погода була дуже гарна, день був ясний і соняшний і тим більшою несподіванкою була темна хмара над Везувієм. Над вечером зблизився поїзд до Неаполя. Я відчинив вікно, щоби подивитись на Везувій і зараз почув, що ми знаходимося вже в области вулькану. Повітря не було чисте, бо переповнене попелом, й чути було сірку. Неаполь віддалений від кратеру Везувія 8 кільометрів, але й тут на вулицях було видко попіл. Хідники були обсипані ним, немовби снігом. Неаполітанці казали, що два дні падав у місті попіл. Всеж таки нічого грізного не було. Здавалося, що може все таки великого вибуху не буде, а вечером перестав навіть падати попіл. Тільки блискавки та громи, що розлягалися в околиці Везувія, пригадували, що Везувій ще не скінчив своєї роботи.

Наступний день, 8. квітня, зачався досить спокійно для Неаполя. Тільки попіл падав трохи, а ціле небо було заслонене немов одностайною хмарою. Бажаючи мати трохи більше спокою від попелу, я вибрався до Поцуолі, яке положене на захід від Неаполя і тим самим більше віддалене від Везувія. Там було менше попелу хоч і там сонце було прислонене попелистою хмарою.

Околиця Поцуолі теж ціла підмінована вульканічними силами. Там оглянув я сольфатару. Це вигаслий вулькан, а його кратер заповнений лявою і порохом та вирівнаний виглядає немов дно озера. Але вульканічні сили не сплять ще й тут. В кратері є багато малих дірочок, з яких видобуваються сірчані пари і дуже гаряче повітря. Через те по кратері треба йти досить скоро, бо інакше можна попалити собі підошви від черевиків. Розуміється, що діткнутися пальцями до тих малих отворів не можна.

Перебуваючи в Поцуолі, все таки видко було, що робота Везувія зачала змагатися. Цілий Неаполітанський залив був замрачений попелистою мрякою так, що краса цього заливу цілком зникла. Везувія було мало що видко, бо він був цілий прислонений попелистим димом і водною парою. Тільки блискавки, які часто являлися над Везувієм, розяснювали трошки цю темну мраку. Їх було чимраз більше, бо водної пари було в повітрі дуже багато і через те нагромадилося багато електричности. Тепер щойно було видко, що справа з Везувієм не піде так легко, і що ми знаходилися перед головним вибухом. А в тім і з обсерваторії, яка положена на однім з горбів недалеко Везувія, телефоновано до Неаполя, що можна сподіватися великого вибуху.

(Дальше буде).

ТАЙНА ЗБРОЯ ГІТЛЕРА. Це торпедо, яке вистрілюють німці з твердині на европейськім побережі. Має це бути ось та „тайна зброя", якою націсти думають відперти аліянтську інвазію.

СТАВ НА УСЛУГАХ АМЕРИКАНСЬКОЇ МАРИНАРКИ.

Д-р Альберт Айнштайн, що до приходу націстів до влади, вважався за великого німецького вченого, ставши американським громадянином зголосився тепер добровільно до праці для американської маринарки, очевидно з обсягу його знання.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАТИ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

НЮ ЙОРК, Н. Й. — Укр. Запом. Тов. Дністер, від. 361, повідомляє своїх членів і члениць, що місячні збори відбудуться в суботу, 11. вересня, в год. 8. ввечір, в парох. домі св. Юра, 217 Е. 6-та вул. Взиваємо всіх членів і члениць прийти на збори, бо є дуже важні справи до вирішення. Нехай не буде вимовок, що тепер загаряче. Всі відчуймо обовязок, що добро і розвій Товариства залежть від нас самих і що користати з Товариства будемо вміру нашої праці, а не більше. — За уряд: С. Ковальчук, предс.; П. Кучма, фін. секр.; М. Малетич, рек. секр.; І. Галичин, скарб.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. — Тов. Мир, від. 324, повідомляє, що збори відбудуться в суботу, 11. вересня, в домі Укр. Громади при 23. і Бравн, в 8. год. ввечір. Декотрі члени через працю і гарячі часи на збори не приходили і вкладок не платили, а тепер зволять все виповнити. — О. Горохівський, предс.; М. Туркот, секр.; П. Максимович, кас.

ЛІНДЕН, Н. ДЖ. — Триквартальні збори Тов. ім. Івана Франка, від. 306, відбудуться в суботу, 11. вересня, в годині 7:30 ввечір, де звичайно. Просимо членів прийти і вислухати звіту за 9 місяців і вирішити важні справи, приходіть на збори і приводіть нових членів зо собою. Член або члениця, що не прийде на збори, підлягає карі 2 дол., згідно з ухвалою. — С. Береза, предс.; І. Ошуст, кас.; А. Андріяців, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Тов. ім. Івана Франка, від. 146, повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в неділю, 12. вересня, в год. 1. попол., в Українськім Осередку при Карпендер ул. Просимо членів конче прийти на збори. — П. Андрушків, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. — Місячні збори Тов. Вільних Козаків, від. 316, відбудуться в четвер, 9. вересня, в Нар. Домі, 831 Джозеф Еве., в годині 8. ввечір. Просимо всіх членів прийти на означений час. — П. Ковтун, гол.; Д. Скорохода, кас.; В. Іванців, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. — Збори 204. відділу відбудуться в суботу, 11. вересня, в год. 8:1 ввечір, в гали укр. прав. громади, 334 Іст 14. вулиця. — М. Близнак, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Місячні збори Тов. Зап. Січи, від. 75, відбудуться в неділю, 12. вересня, в год. 1. пополудні, в гали У. Н. Дому при Мартін ул. Обовязком кожного члена є прийти на збори і заплатити свою належитість. — О. Присташ, секр.

ТАРЗАН, ч. 832. Справлені на фальшиву дорогу.

Незадовго після того, як таємничі руки схопили Зілу, поліція, що гнала за нею, добігла до магазинів.

Якийсь чоловік, що стояв там, сказав їм: „Як ви шукаєте дівчину, то я бачив, як вона всіла до човна".

Поліція вдивилася в нічну пітьму. „Вона втекла", сказав їх начальник. „І нам з цим краще".

Тимчасом Зілі завязано уста й поведено до тої самої кімнати, де вязнено Тарзана.